

Nämndens återkoppling på Planeringsförutsättningar 2026

Hälso- och sjukvårdsnämnden
HSN Dnr. 637-2025

Denna rapport är Hälso- och sjukvårdsnämndens återkoppling på de planeringsförutsättningar med preliminär budget som getts till nämnden för 2026. I rapporten beskriver nämnden hur man har för avsikt att arbeta mot regionplanens mål, ekonomiska förutsättningar, synpunkter avseende investeringar och verksamhetsförändringar inom nämndens ansvarsområde. Utöver regionplanen har hälso- och sjukvårdens målbild 2030 beaktats likväl som nationell styrning.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har under 2025 fattat ett beslut om åtgärder för att utveckla primärvården, vilket också kommenteras i olika delar av rapporten. Nämndens ambition med detta är att tydliggöra sin styrning av primärvården som nav och en omställning mot mer personcentrerad och nära vård utifrån västerbottningens behov.

Nämndens bidrag till fullmäktiges mål

Mål 1 Trygga uppväxtvillkor

Barn och unga ska kunna växa upp i en trygg miljö fri från våld, därför är det av största vikt att medarbetarnas kunskap om riktlinjer och rutiner kring våld i nära relationer fortsatt stärks.

Nämnden ska också fortsatt aktivt arbeta med utvecklingsarbete avseende barn och unga tillsammans med kommunerna.

Nämnden ska fortsatt verka för att utveckla samarbetet mellan primärvården och Barn- och ungdomspsykiatri för att svara upp mot det ökade söktrycket och vid behov erbjuda vård och behandling på rätt nivå. Nämndens ambition är att barn och unga ska få stöd och behandling i ett så tidigt skede som möjligt.

Ett utvecklingsarbete med att möjliggöra att barn och unga med psykisk ohälsa kan få samtidig vård på två nivåer pågår. Viktigt är också att förstärka arbete kring barns fysiska hälsa, bl.a genom uppsökande verksamhet under de tidiga barnåren.

Mål 2 Goda levnadsvillkor

Vård och behandlingsformer i syfte att påverka patientens egen hälsa och bidra till att förbättra förutsättningarna att nå livsstilsförändringar ska utvecklas i primärvården. Hälsofrämjande och förebyggande arbete prioriteras därför fortsatt högt för alla åldersgrupper. Arbete behöver ske i nära samverkan med beställaren av primärvård.

Nämnden kommer fortsatt utveckla samverkan med kommunerna för att möta patienters och invånarnas behov i gemensam färdplan mot nära vård. En handlingsplan med konkreta åtgärder för att verkställa färdplanen och samt ge en bättre grund för uppföljning kommer att tas fram. Vidare skall en gemensam primärvårdsplan tas fram.

Arbetet med Västerbottens Hälsoundersökningar (VHU) är ett viktigt arbete som ska fortsätta. Den digitala formen av uppföljningssamtalet ska breddas införas för ökat genomförande på alla enheter.

Nämnden skall också verka för att öka användandet av levnadsvaneundersökningar med möjlighet till ett individuellt anpassat levnadsvanestöd.

En viktig uppgift för nämnden är att fortsätta arbetet med att uppmärksamma våldsutsatthet och erbjuda adekvat stöd till alla åldersgrupper.

Vidare ska nämnden förbättra verksamhetens förmåga till civil beredskap. Arbetet med en tydlig styrning till aktuella verksamheter att upprätta kontinuitetsplaner kommer att fortsätta 2026.

Mål 3 Ett attraktivt och hållbart Västerbotten

Nämnden har under 2025 haft delmålet att chefer och stabsmedarbetare ska genomgå utbildning om rasism. Nämndens ambition är att alla medarbetare under nästa år skall genomföra motsvarande utbildning.

Framtagen handlingsplan kopplad till strategin för folkhälsa och funktionsrätt kommer att utgöra grund för det fortsatta arbetet för att uppfylla regionfullmäktiges målsättningar.

Handlingsplanen ska lyfta prioriterade områden med utgångspunkt i FN:s konventioner om mänskliga rättigheter för personer med funktionsvariationer. Digital delaktighet och tillgänglighet oavsett funktionsförmåga, jämlik och jämställd hjälpmedelsförsörjning i hela länet är aktiviteter som planeras.

Socialstyrelsen kommer under våren 2026 att ta fram en strategi och handlingsplan för habilitering och rehabilitering i dialog med Regionerna. En beredskap för att ta hand om resultatet av detta nationella uppdrag behöver förberedas i Region Västerbotten.

Samverkan i ett brett perspektiv fortgår, och en stärkt struktur för samverkan på länsnivå är under utveckling avseende nationella minoriteter, pensionärsorganisationer och funktionsrättsrörelsen.

Centrum mot våld kommer att ges i uppdrag att utveckla kompetens inom området samisk och utomnordisk kultur

Mål 4 Tillgänglig vård med god kvalitet och kontinuitet

Nämnden ska verka för fortsatt fokus på att öka tillgänglighet till vård på flera sätt. Målsättningen är att minska köerna och i större utsträckning uppfylla vårdgarantin. En viktig förutsättning är användarvänliga sätt att komma i kontakt med vården.

Genom ett nära samarbete kan olika professioner komplettera varandra och säkerställa att patienten får den åtgärd och insats som den behöver i stunden. Vi ska ha en primärvård som sätter medborgarna i centrum och anpassar vården utifrån patienternas behov. För att uppnå ett funktionellt teamarbete är arbetet med att erbjuda patienter som behöver en fast vårdkontakt med ansvar för samordning och sammanhållen individuell planering viktig.

Digitala användarvänliga tjänster och vårdmöten ska fortsatt utvecklas och förbättras. Nämndens ambition är att alltid erbjuda patienter digitalt först, fysiskt när det behövs i linje med ny utformning av hälso- och sjukvårdslagen.

Primärvårdens uppdrag som första linjens kontakt för psykisk hälsa ska stärkas för att kunna fånga upp patienter i behov av stöd och vård. I linje med villkor för riktade statsbidrag är det väsentligt att öka kompetensen kring psykisk ohälsa hos medarbetare inom primärvården. Med utgångspunkt från rapporten Kartläggning av kvinnosjukvård i länet ska hälso- och sjukvården utveckla kompetens och tillgänglighet.

Mål 5 Goda arbetsplatser och attraktiva arbetsgivare

Nämnden kommer fortsatt betona vikten av att de aktiviteter som beskrivs i den beslutade kompetensförsörjningsstrategin genomförs. Fokus kommer att ligga på arbete med chefers förutsättningar att leda, möjliggöra kompetensutveckling för alla medarbetare och främja deras möjlighet till inflytande och delaktighet. I arbetet med kontinuerlig kompetensutveckling och fortbildning kommer nämnden att avvakta och beakta behörighetsutredningens rekommendationer avseende legitimationsyrken.

Det påbörjade arbetet med att minska beroendet av hyrpersonal är ett viktigt arbete som fortsatt hanteras genom den nationella överenskommelsen och fullmäktiges uppdrag.

Mål 6 En hållbar miljö- och klimatregion

Hälso- och sjukvårdsnämndens bidrag till regionens arbete med att arbeta för en hållbar miljö- och klimatregion är viktigt och omfattande.

Inom nämndens område ska fortsatt inventering av användande av förbrukningsmaterial, i syfte att kunna välja mer klimatvänliga alternativ och arbetssätt, genomföras. Detta är ett arbete som förutsätter ett samarbete mellan hälso- och sjukvården och regionstyrelsens enhet för inköp och upphandling samt ledningsstabens funktion för miljösamordning

Mål 7 Stärk forskning, utbildning och innovation

Klinisk forskning och innovation är förutsättningar för framtidens vård varför gynnsamma forskningsmiljöer behöver utvecklas. Hälso- och sjukvårdsnämnden ska stärka aktivt arbete med kliniska studier. Socialstyrelsens granskning av universitetssjukvårdenheter under 2026 förutsätter ett kontinuerligt arbete att upprätthålla de krav som ställs på sådana enheter.

Beslutad universitetssjukvårdsstrategi ska beaktas och ge vägledning och riktning.

Nämndens planerade verksamhetsförändringar

Nämndens verksamhet, hälso- och sjukvård är i ständig förändring med hänsyn både till myndighetsbeslut, demografiska förändringar och annan samhällsförändring. De flesta förändringarna sker inom verksamheternas egna ramar men vissa större förändringar påverkar flera.

Nedan listas ett par av de större förändringar som kan komma under 2026.

- Sprutbytesmottagning öppnar i Skellefteå
 - Sprutbytesmottagningen vid NUS som organisatoriskt tillhör infektionsmottagningen har haft god effekt på minskad smittspridning och heptatit. För att möjliggöra förbättrad vård inom området även i Skellefteåområdet kommer en liknade mottagning att etableras där.
- Flytt av primärvårdsjour från närsjukvårdsområde Umeå till LSO2
 - Primärvårdsjouren i Umeå kommer att flyttas från nuvarande placering vid Ålidhems HC till lokaler närliggande akuten på Nus. Detta blir då samma lösning som gäller i Skellefteå och i Lycksele, där all bedömning sker på sjukhuset och triagering kan göras på likvärdigt sätt. Beslut om att verkställa detta fattades av HSN i juni 2025.
- Etablering av en intermediärvårdsavdelning på NUS
 - Bristen på vårdplatser i regionen och specifikt på Nus är stor och påtalad av både Socialstyrelsen och IVO. Bristen resulterar i överbeläggningar och patienter som ibland vårdas på fel vårdnivå. En identifierad brist är att det saknas Intermediära vårdplatser, innebärande en nivå mellan IVA och vårdavdelning som kan nyttjas dels som "step down" ut från IVA men även som "step up" för patienter som tillfälligt behöver mer övervakning och stöd än en ordinarie vårdplats kan erbjuda.
- Planerat öppnande av en kirurgisk akutvårdsavdelning
 - Kirurgkliniken vid Nus är en av de vårdavdelningar som oftast saknar vårdplatser för det akuta inflödet vilket påverkar planerad verksamhet negativt. Det i sin tur påverkar Region Västerbottens möjligheter att uppfylla vårt regionuppdrag, då många av de operationer som sker planerat gäller specialistvård inom regionavtalet. Att öppna en akutvårdsavdelning på kirurgen med 8 vårdplatser ger bättre förutsättningar att separera akut och elektivt flöde.

- Etablering av en förvaltning för Cosmic och andra patientsystem, samlat under begreppet VISA
 - FVIS-projektet avslutas vid halvårsskiftet 2025 och övergår i förvaltning. Den produkt, Cosmic, som har introducerats är en del av ett större system som fullt utbyggt kommer att ha funktionaliteter som ger nya möjligheter till förändrade arbetssätt, samarbeten mellan vårdgivare och ökad delaktighet för patienten. För att möjliggöra implementering och fortsatta utbildnings och utvecklingsbehov måste verksamhetsrepresentation säkerställas i förvaltningen, initialt bedömt till ca 12 helårstjänster fördelat på fler individer.
- Flytt och förändring av AB-centrums verksamhet i Sorsele till Skellefteå
 - Förändrade förutsättningar och ett minskat behov av behandling i internatform när det gäller beteendeförändringar vid kraftig övervikt med medicinska riskfaktorer gör att AB-centrum utrett möjligheten att flytta och förändra verksamheten. Frågan har beretts och HSN fattade beslut i frågan i juni 2025 och flytt planeras 2026.

Nämndens inriktning för kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningen är en av de mest betydelsefulla strategiska frågorna inom hälso- och sjukvården för framtiden. Förmågan att attrahera, rekrytera, utveckla, behålla, och vid behov avveckla personal med rätt kompetens är avgörande för att vården ska kunna uppfylla sitt uppdrag. Den framtagna kompetensförsörjningsstrategin fortsätter att utgöra en grund för arbetet med att säkerställa denna försörjning. Strategin ger ett helhetsperspektiv på kompetensförsörjningen och fastställer en gemensam riktning för att möta kompetensbehoven både på kort och lång sikt.

Under år 2026 kommer flera åtgärder att prioriteras för att stärka kompetensförsörjningen. Ett centralt fokusområde är att förbättra förutsättningarna för chefer att leda, då ett hållbart och närvarande ledarskap är avgörande för att skapa goda arbetsmiljöer och främja ett aktivt medarbetarskap. Samtidigt ska organisationen tillvarata och vidareutveckla den befintliga interna kompetensen, vilket bidrar till ökad effektivitet och långsiktig stabilitet. För att möta framtida behov ska inflödet av rätt kompetens säkerställas genom riktade insatser och samverkan med utbildningsaktörer och arbetsmarknadens parter. Slutligen förstärks det systematiska arbetsmiljöarbetet, vilket är en förutsättning för att skapa långsiktigt hållbara arbetsplatser och minska personalomsättningen.

Nämndens plan för hållbar ekonomi och prioriteringar av resurser

I planeringsförutsättningarna 2026 beskrivs regionens och nämndens nuvarande och kommande ekonomiska utmaningar. Den ekonomiska ram som föreslås i planeringsförutsättningarna för hälso- och sjukvårdsnämnden 2026 uppgår till 6 604,2 miljoner kronor.

I föreslagen ram ingår några korrigeringar av teknisk karaktär. Ram har justerats utifrån minskat PO påslag och organisatorisk förändring av produktions- och kapacitetsplaneringens (PKS) tjänster som flyttats till Regionstyrelsen och Ekonomistaben. För 2025 fick tandvården ett tillfälligt tillskott för att färdigbehandla påbörjade patienter då lagändring korrigerade kostnadsfri tandvård från 23 år till 19 år. Regionfullmäktige beslutade 2020 att hälso- och sjukvårdens nämnden fick tillskott med 25 miljoner kronor för införandet av ett nytt vårdinformationssystem. Under 2025 är det nya systemet Cosmic infört och utifrån det har budgetram korrigerats med samma belopp inför 2026.

Beslutet om förändrad ersättningsmodell 2026 för hälsoval primärvård påverkar budgetfördelning inom primärvård, där ersättning minskar för vissa hälsocentraler och höjas för andra. Det är förutsättningar för hälsocentralerna att beakta i sitt budgetarbete.

I rollen som universitetssjukhus behöver förutsättningar för klinisk forskning säkerställas trots ansträngd ekonomi. Det är på lång sikt avgörande för att bedriva högspecialiserad vård, bevara Region Västerbottens position med en stark forskning, men även för fortsatt utveckling.

Ny regionövergripande riktlinje för redovisning av projektmedel påverkar HSN med ytterligare 70 miljoner kronor i ofinansierade poster. Detta utifrån övergångshantering för FoU projektmedel då motsvarande belopp intäktsredovisas 2025.

Ekonomiskt läge

Hälso- och sjukvårdsnämndens verksamheter redovisar per april 2025 ett underskott mot budget på 229 miljoner kronor och en nettokostnadsminskning på 5,7 procent. Under perioden har intäkterna varit 4,8 procent högre än föregående år medan kostnaderna minskat med 1,9 procent. Kostnadsminskningen under perioden har främst påverkats av minskat PO-pålägg och minskade kostnader för utomlänsvård.

Intäkterna redovisar ett överskott mot budget efter april månad på 43 miljoner kronor. I detta ingår vårdintäkter med en positiv avvikelse mot budget på 29 miljoner kronor. Kostnaderna redovisar för samma period ett underskott på 272 miljoner kronor. Störst avvikelse återfinns inom personalkostnader där underskottet uppgår till 171 miljoner kronor, där viss del finansieras av riktade statsbidrag. Personalkostnaderna har fortsatt påverkats av bemanningssituationen med kortsiktiga dyra lösningar, även om kostnaderna för hyrpersonal minskat. Verksamheterna beskriver att patienterna generellt är mer vårdkrävande vilket innebär återkommande behov av personalförstärkning och därigenom ökade kostnader.

Kostnaderna för medicinskt material redovisar stora underskott mot budget och har en kostnadsutveckling på 9,2 procent jämfört med tidigare år. Den snabba medicinska utvecklingen innebär en stor patientnytta men också en hög kostnadsutveckling. Förutom detta har den höga inflationen påverkat med stigande priser för produktionsmaterial. Bemanningsproblematik inom upphandlingsenheten har också påverkat nämndens verksamheter och kostnader.

Utifrån rådande ekonomiskt läge har Hälso- och sjukvårdsnämnden i samband med fastställande av delårsrapport per april även detta år uppmärksammat regionfullmäktige på att nämnden inte klarar uppdraget inom angivna ramar för verksamhetsåret 2025.

I planeringsförutsättningar och i regionplanen har de senaste åren särskilda insatser gjorts för att tydliggöra verksamhetens ofinansierade poster. Detta har för nämnden varit en viktig insats för att på ett strukturerat sätt synliggöra verksamheternas beskrivning av ofinansierade kostnader som är en följd av tidigare beslut eller nationella riktlinjer.

I bilaga 8.5 till planeringsförutsättningar beskrivs de poster som för nämnden fortsatt är ofinansierade. Det är i huvudsak personalkostnader i form av ofinansierade tjänster och dyra lösningar men också produktionskostnader som tillsammans uppgår till 395 miljoner kronor. I föreslagen ekonomisk ram har inte tillskott för detta gjorts.

Nämndens plan för hållbar ekonomi och prioriteringar av resurser

I planeringsförutsättningarna beskrivs fyra centrala delar för framtidens vård - högspecialiserad vård, omställning till personcentrerad nära vård, implementering utifrån kunskapsstyrning och prioriteringar. Där beskrivs också den medicintekniska utvecklingen inom den högspecialiserade vården. I framtidens vård utvecklas även precisionsmedicin, som möjliggör skräddarsydd prevention, diagnos, behandling och uppföljning baserat på patientens unika förutsättningar. Inom all utveckling medföljer behov på utökade resurser både i utrustning och personal.

Hälso- och sjukvårdsnämndens arbete med fullmäktiges uppdrag pågår. För en del av uppdragen förväntas full effekt uppnås på längre sikt. Återrapportering av dessa uppdrag sker kontinuerligt.

Förutom dessa uppdrag är verksamheternas framtagna åtgärdsplaner i samband med deras verksamhetsplanering fortsatt en viktig bas i det löpande arbetet för en ekonomi i balans. I det arbetet ingår som föregående år också att se över arbetssätt och flöden, samverkan med kommuner och möjlighet till ökade intäkter.

För att ha en relevant resurstilldelning och åtgärdsplaner med hög kvalitet krävs stöd genom faktabaserade underlag som tydligt speglar verksamhetens uppdrag och behov. En förutsättning för att möta vårdbehoven är att ha kunskap om hur stor omfattningen av vårdbehoven är, kunskap om tillgängliga resurser samt kunskap, metoder och rutiner för att styra dessa kapaciteter och resurser så att de nyttjas på effektivast möjliga sätt med korta ledtider. För att stödja detta är Produktions och kapacitetsstyrningen (PKS) ett värdefullt och nödvändigt verktyg för Hälso- och sjukvården. Region Västerbottens PKS arbete sker i nära samarbete med Socialstyrelsen. En förutsättning för att kunna göra korrekta analyser och planering är att det finns kvalitetssäkrade data avseende resurser och produktion.

Nämndens investeringsplanering

Investeringarna inom fastigheter och medicinskteknisk utrustning bedöms fortsatt som mycket stora för att möta vårdhygieniska krav, den snabba tekniska utvecklingen samt behov av förbättrade arbetsmiljöer och ökad patientsäkerhet. En bättre samordning mellan fastighetsinvesteringar och investeringar för medicinskteknisk utrustning är nödvändig för att optimera resurser och öka effektiviteten. Begreppet "patientklart" blir därmed målbilden för alla projekt över en viss investeringsnivå och därmed skapa en tydlig bild av totalkostnaden för ett projekt.

Nus norra laboratoriemedicin och Skellefteå nya vårdbyggnad är de två största projekten i region Västerbotten de kommande åren. Patientklart är målbild för båda projekten men därmed inte sagt att nya behov kan identifieras under tiden projekten pågår.

Det finns fortsatt en omfattande underhållsskuld som avser renoveringar och nyproduktion. Prioriteringar i investeringsramen innebär att många behov skjuts fram till kommande planperioder, vilket innebär fortsatt höga investeringskrav.

Inom medicinteknisk utrustning är investeringarna en stor utmaning då behoven överstiger de tillgängliga medlen, vilka främst kan användas för ersättningsanskaffningar. Detta medför att ny teknik, expansionsbehov och utveckling av universitetssjukvården får begränsad finansiering. Snabb teknisk utveckling kräver dessutom anpassningar och ombyggnationer vid nyanskaffning av utrustning.

Inom fastighetsområdet är behovet fortsatt stort, bland annat gäller det att tillskapa större och moderna lokaler för all intensivvård, operationssalar och endoskopiverksamhet. Robotkirurgin kräver större operationssalar än vad som kan erbjudas för närvarande. Minst en fullvärdig hybridsal för att förbättra arbetsflöden och utveckla miniinvasiva metoder (metoder där kirurgiska ingrepp utförs med minimal skada på vävnader, ofta genom små snitt och specialiserad teknik) samt ett femte interventionslab för Hjärtcentrum är nödvändiga kommande investeringar.

Nämndens övriga synpunkter

Nämnden har för 2026 beslutat om nio punkter för att utveckla primärvården. Detta beslut tillsammans med nämndens delmål för att uppnå regionplanens mål innebär ett stort antal utvecklingsaktiviteter inom hälso- och sjukvården.

Det ekonomiska läget och nämndens personella resurser medför ett begränsat utrymme att utföra ytterligare utvecklingsaktiviteter utanför dessa och nämndens grunduppdrag. Under 2025 riktas 7 stora uppdrag till nämnden från regionfullmäktige vilket för nämnden är en stor utmaning.

Bedömningen avseende regionfullmäktiges uppdrag 2025 om minskade personalkostnader med omfattning 213 mkr är att det inte kommer att uppnås. Nämndens bedömning är också att uppdraget medför stora målkonflikter mot nämndens grunduppdrag avseende, en för Västerbottens invånare, tillgänglig och jämlik vård i hela länet.

Hälso- och sjukvårdsnämndens ambition är alltid att budget ska följas. Nämnden bedömer dock, utifrån de planeringsförutsättningar och den preliminära budget som getts till nämnden, att uppdraget att ha en ekonomi i balans fortsatt är en stor utmaning även för år 2026.